

Posudek habilitační práce

Zdeňka Nerudová

Lovci posledních mamutů na Moravě

Studie Centra kulturní antropologie 2/2016

Věcná kritéria

- Relevantnost tématu pro daný obor

Autorka zvolila téma, které bezpochyby inspirovaly výsledky archeologických výzkumů na lokalitě Brno-Štýřice. V posledních letech hojně diskutovaná otázka zániku mamutů na našem území, spojená s dalšími důležitými aspekty života mladopaleolitických společností zde dostává mnohé impulzy k řešení a zároveň napomáhá posunu bádání o tomto tématu na bezpochyby vyšší úroveň. Pro obor archeologie má téma bezpochyby značný význam, a to nejen z hlediska studia paleolitu Moravy, ale i v širším středoevropském kontextu. Některé závěry, například popis obživy na konci doby ledové, jsou skutečně velmi užitečné. Například skutečnost, že podíl masa ve stravě našich mladopaleolitických předchůdců mohl tvořit až 99%, svádí k úsměvnému zamyšlení, zda tyto společnosti, tradičně označované jako lovecko sběračské, nebyly spíše čistě lovecké! Jakýkoli pohyb v názorech a hypotézách je však nutno považovat za hybnou sílu, za impulz k dalšímu rozvoji oboru.

- Preciznost, jasnost a zřetelnost formulace problému

Již Úvod, Předmluva a úvodní kapitoly knihy Z. Nerudové zcela jasně formulují problém, který její práce řeší. Precizní vyjasnění základního motivu knihy, poukaz na dřívější názory a velmi brzy i poukaz na novou možnost zkoumání zvolené problematiky – to je i první pocit autora tohoto oponentského posudku. Autorka uvádí některé skutečnosti ze starších výzkumů z roku 1972, které vedl jeden z pilířů studia moravského paleolitu Karel Valoch. Snad zde sehrála svoji roli i příznivá situace na lokalitě, která, byť osídlena i v mladších obdobích a v moderní době dotčena stavební činností, poskytla přesto značné množství nálezů jak kamenné štípané industrie, tak pozůstatků tehdejší fauny. Na Valochův výzkum pak navázaly záchranné akce další, které probíhaly již v novém tisíciletí. Jasná formulace okolností, záměru i cíle, to lze, z hlediska posuzovatele, autorce jistě přičíst jako pozitivum.

- Přínos práce a srovnání s badatelským okolím domácím i zahraničním

Nezbývá, než opakovat myšlenky, uvedené již v prvním bodě tohoto hodnocení. Studium moravského paleolitu přispělo velmi významným dílem k celkovému hodnocení zejména závěru tohoto úseku starší doby kamenné ve střední Evropě. Možná jsou obecně známější výsledky výzkumů v Dolních Věstonicích, Předmostí u Přerova a dalších lokalit (záměrně zde uvádíme pouze lokality, které se nacházejí pod širým nebem, nikoli doklady osídlení v jeskyních). Avšak charakter lokality Brno-Štýřice a zejména struktura získaných archeologických pramenů vedla autorku k badatelskému kroku, který umožnil vyslovit některé podstatné a hlavně logicky podložené závěry, které vedly ve výsledku ke změně postoje k vývoji osídlení v epigravettieniu sledované oblasti Moravy, a také k názoru na okolnosti výskytu posledních zástupců ikonického zvířete mladého paleolitu – mamuta.

Metodologická a formální kritéria

- Adekvátnost zvolené metody

Metodologie v hodnocené práci vychází ze situace na lokalitě, z jejího charakteru. Jde o lokalitu pod širým nebem, jedním z metodologických problémů se jevil rozsah plochy, vytyčené k výzkumu: 130 x 90 metrů. Dobře zvolená strategie vyhloubení několika dlouhých sond vedla k zjištění stratigrafických podmínek lokality a také k rekognici archeologických situací. Situaci ovlivnilo také poměrně mělké uložení vrstev s nálezy pod současným povrchem. Z autorčina popisu, jakým způsobem byl výzkum veden, vyplývá, že jak zvolená metodologie, tak precizní průběh dokumentace všemi dostupnými způsoby byly správné a zajistily dostatečné množství kvalitních nálezových situací a archeologického materiálu. To nejen při vlastním výzkumu, ale také proplavením odebraného sedimentu, obsahujícího i nálezy velmi malých rozměrů. Data, která byla takto získána, umožnila analýzu, její vyhodnocení a vyslovení závěru o charakteru lokality. Možná jen drobné upozornění na terminologickou preciznost: na str. 64 autorka popisuje *trasologii* jako „jeden z pomocných oborů archeologie.“ V daném případě jde však pouze o metodu, umožňující rekonstruovat způsoby využití (nejen) kamenných štípaných artefaktů. Rovněž poznámka, že „u nás v současnosti nepůsobí zkušený trasolog“ se vztahuje z pohledu autorky patrně pouze na území Moravy. V rámci ČR nelze totiž opomenout aktivity Mgr. Lindy Hroníkové, Ph.D. z Katedry obecné antropologie Fakulty humanitních studií UK. Vedle zmínky o nalezení určitých kontaktních stop na artefaktech z Brna-Štýřic však trochu postrádám zmínku o vlastních experimentech, které jsou nutné k zajištění nutného srovnávacího materiálu.

- Úroveň zpracování

Lze konstatovat, že kniha *Lovci posledních mamutů na Moravě* splňuje dvě roviny. Na jedné straně jde o podrobnou zprávu o archeologickém výzkumu „šťastné“ lokality, s uvedením základních výsledků analýzy nálezové situace a archeologických nálezů, zde je možno hodnotit odbornou úroveň velmi pozitivně. Na straně druhé jazyk, kterým je kniha napsána, zpřístupňuje, dle mého názoru, text i čtenáři – laikovi, minimálně zájemci o život stále tak atraktivních *lovců mamutů!* Tento aspekt považuji za poměrně významný, protože naštěstí i v našem prostředí nacházejí již smysl aktivity v rámci tzv. *public archaeology*, tedy vztah zástupců vědního oboru s více či méně laickou veřejností všech věkových kategorií. Nikterak neruší ani jaksi uvolněnější charakter Úvodu a Předmluvy, naopak pro moji osobu hodnotitele to byl příjemný vstup do ostatního textu knihy.

- Naplnění formálních, (jazykových, citačních aj.) požadavků.

Práce je psána srozumitelným jazykem, formulace jsou jasné, na jazykové nedostatky v podobě překlepů nebo dokonce gramatických chyb jsem při čtení nenarazil. Citace jsou rovněž v pořádku, seznam použité literatury je zde dostatečný. Kladně hodnotím zařazení slovníčku (opět ocením laický čtenář!) i rejstříku lokalit. Fotografie, plány, mapy, grafy i kresby nálezů jsou na velmi dobré úrovni. Lze konstatovat, že obsahově i formálně tvoří práce velmi zdařilý celek.

Případné náměty k diskuzi:

- Co se v práci rozumí pojmem sídlení aktivity? Jak je odlišíte od „ostatních“?
- K problematice skládek mamutích kostí a jejich rozdílné interpretaci. Napovídá něco doložené třídění na jednotlivé druhy kostí? Opravňuje to k tezi o mamutích hřbitovech?

Na základě výše uvedených skutečností prohlašuji, že habilitační práce splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.

doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc.

Ústav pro archeologii FF UK

nám. Jana Palacha 2

116 38 Praha 1

Praha, 21. 9. 2017